

Visoke grede

in

vrtički v posodah

Miša Pušenjak

Miša Pušenjak

Visoke grede vrtički v posodah

Izdala in založila: ČZD Kmečki glas, d. o. o., Ljubljana

Direktor: Peter Zadel

Urednica: Savina Dreu

Jezikovno pregledala: Katarina Mihelič Bajt

Oblikoval in tehnično uredil: Mladen Pavlovič

Fotografije: Miša Pušenjak in sodelavci

Tisk: Evrografis, Maribor

Leto natisa: 2017

Število izvodov: 1300

© Materialne in avtorske pravice iz tega dela so prenesene izključno na založnika.
Reproduciranje v obliki tiskanja, kopiranja in distribuiranja ni dovoljeno brez založnikovega
soglasja.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

635:631.34(035)

PUŠENJAK, Miša

Visoke grede in vrtički v posodah / Miša Pušenjak ;
[fotografije Miša Pušenjak in sodelavci]. - Ljubljana : Kmečki
glas, 2017

ISBN 978-961-203-462-7

288727552

5 Uvod

Pridelava zelenjave za lastno oskrbo	7
Prednosti pridelave vrtnin in zelišč na visokih gredah ali gomilah	9

13 Visoka gomila

Kako izberemo primeren prostor za gomilo	16
Velikost gomile	17
Kaj potrebujemo za visoko gomilo	18
Lotimo se dela	20
Sajenje rastlin na visoko gomilo	26
Zalivanje oziroma namakanje	34
Zastiranje tal in senčenje	36

39 Visoka greda

Postavitev visoke grede	44
Kako izberemo dobro mesto za visoko gredo	49
Lotimo se dela	50
Polnjenje visoke grede	51
Gredo vsako leto dopolnimo z zemljo	54
Spomladi je visoka greda lahko topla greda	55
Kaj raste na takih gredah	57
Škodljivci v visokih gredah	62

64 Delo na visoki gredi in gomili po mesecih

Januar (prosinec)	67
Februar (svečan)	69
Marec (sušec)	71
April (mali traven)	74
Maj (veliki traven)	80
Junij (rožnik)	84

Julij (mali srpan).....	86
Avgust (veliki srpan)	92
September (kimavec).....	94
Oktober (vinotok).....	96
November (listopad).....	97
December (gruden).....	98

99 **Spiralasta greda**

Kako naredimo spiralasto gredo.....	100
-------------------------------------	-----

102 **Vrtiček v loncih**

Izbira substrata	104
Kaj bo uspevalo v loncih.....	105
Sajenje vrtnin v lonce.....	108
Pridelava vrtnin v loncih.....	110
Pridelava solatnic v loncih	111
Pridelava korenovk in gomoljnic v loncih.....	113
Pridelava plodovk.....	117
Stročnice v loncih.....	118
Pridelava kapusnic in križnic je zahtevnejša	119
Tudi čebulnice so primerne za pridelavo v loncih.....	120
Ostale vrtnine, cvetlice in zelišča	121

123 **Mešani posevki**

Kaj so mešani posevki	124
Zakaj kombiniramo vrtnine	125
Nepogrešljive cvetice.....	127
Nekatere vrtnine rastejo hitreje.....	128
Preganjanje boleznin in škodljivcev	130
Senca poleti	132
Kako se lotiti kombiniranja rastlin	133
Kaljivost semena.....	141

Vrtnarjenje ima v Sloveniji zelo dolgo tradicijo. Vsi smo lahko veseli, koliko hrane se še vedno pridelava doma, na vrtovih, njivah, v zadnjih letih tudi rastlinjakih. Prav je tako, saj je pridelava zelenjave boljša od vsake telovadbe. Ob gibanju in preživljanju časa v naravi pa nam taka 'telovadba' ponuja še zdravo hrano. Hrana je seveda zdrava, samo če je ne pridelujemo s kemičnimi sredstvi. Zato naj bo ob odločitvi za pridelavo zelenjave prva odločitev tudi, da kemičnih sredstev za varstvo rastlin ne boste uporabljali, tudi če bo zato tu in tam kakšen posevek končal predčasno ali pa ga sploh ne bo.

Izbor semena, sort, sadik, primerno gnojenje in priprava tal ter seveda potrpežljivost so temelji vsake zdrave pridelave. Osnova se začne spomladi, ko so temperature dovolj visoke.

Mnogi pa ne zdržijo in jih na prosto priženejo že prvi sončni žarki, nikakor ne morejo dojeti, da marca sončni žarki zemlje še ne grejejo dovolj. Vsako leto znova je zato kar nekaj razočaranja, ko so prvi pridelki slabši ali pa izpadejo. Rešitev za take nepotrpežljive vrtnarje je zagotovo rastlinjak, a zanj je potrebno veliko prostora pa tudi denarja. V zadnjih letih pa so

se pri nas uveljavile tudi visoke grede. Tudi v njih je, če jih prav sestavimo in naredimo, pridelava lahko zgodnejša. Za postavitve je potrebno nekaj iznajdljivosti, seveda se tudi stroškom ne moremo izogniti, a pozneje je dela na njih veliko manj, pridelek pa je z manj truda običajno zelo velik. Prav zato so se visoke grede verjetno tako hitro razširile na naših vrtovih, pa še vrtnarjenje je enostavnejše.

Želela pa bi si, da bi se več vrtnarjev odločilo tudi za pridelavo na visokih gomilah. Razlika med enimi in drugimi je velika ali pa je ni, vsak se naj odloči po svoje. Sestava visoke gomile in visoke grede je povsem enaka. Potreben je enak material, le da ne potrebujemo materiala za okvir. Gomila nam poveča površino, na kateri pridelujemo svoje najljubše rastline, visoka greda pa jo celo nekoliko zmanjša.

Ta knjižica je namenjena vsem, ki grede že imajo, predvsem pa tistim, ki si te grede želijo postaviti. Upam tudi, da bo še koga spodbudila, da površino, ki jo ima na razpolago za pridelovanje vrtnin, poveča z visokimi gomilami.

Miša PUŠENJAK

Pridelava zelenjave za lastno oskrbo

Zelenjavni vrt je bil že od nekdaj sestavni del vrta skoraj vsakega slovenskega domovanja. Res pa je, da je v naših srcih globoko zasidran klasičen vrt z ravnimi stranicami in gredicami. Ker so gredice pogosto prevelike, jih razdelimo še z deskami. Mladi pa si želijo nekaj več,

nekaj drugega, novega. Klasika, čeprav so naši predniki hrano stoletja pridelovali skoraj enako, jih dolgočasi. To je morda tudi eden izmed razlogov, zakaj se mladi vse redkeje odločajo, da bi se ukvarjali s pridelovanjem zelenjave.

Pogosto je izgovor tudi pomanjkanje časa za delo na

vrtnu in mišljenju, da lahko tako ali tako vse kupimo v trgovini ceneje in z manj truda. Pri tem mnogi niti ne pomislijo, da je samo sveža zelenjava tista, ki nam lahko ponudi veliko vitaminov, mineralov, antioksidantov in še marsičesa, česar se sploh ne da omeniti. Z vsako uro, ko je zelenjava odrezana ali pobrana, z vsakim kilometrom, ki ga naredi, preden pride na naš krožnik, zgublja najpomembnejše snovi, ki nam jih ponuja narava. Zato zelenjavni vrt ni samo pisana, zelena in za oko lepa zelenjava, to res dobimo v trgovini, ampak obilica sončne energije, energije zemlje, ki se kopiči v rastlinah. Pozneje pa se v naših telesih porabi zato, da smo zdravi, polni energije in volje do življenja. Da, res je, celo volja do življenja in optimizem lahko porasteta ali pa ju zmanjka, če uživamo premalo vitaminov in mineralov.

Mnogi pa zemlje sploh nimajo, parcele so vedno manjše in vedno manj prostora je v naši okolici za pridelavo hrane. Za vse, ki imajo zgoraj naštet razloge, da so opustili zelenjavni vrt, bo mogoče rešitev prav poseben vrt, visoka greda, visoka gomila ali vrtilček v loncih.

Prednosti pridelave vrtnin in zelišč na visokih gredah ali gomilah

Najpogosteje se na vrtovih postavlja visoka greda zato, ker je to moderno, pa je ta razlog povsem nepomemben.

Visoka greda in gomila v prvi vrsti rešujeta težave tistih, ki si želijo pridelovati

zelenjavo, pa njihova zemljišča niso primerna. Ponekod je hiša zrasla na zemljišču, kjer zelenjava zelo slabo uspeva. Zemlja je lahko pretežka, ob morju celo preslana, ponekod

Enostavna visoka greda iz palet je primerna za rastline s plitvim koreninskim sistemom.

je toliko kamenja, da se nežne zelenjave preprosto ne da vzgajati, ponekod je močvirnata, oglejena ... S takim sistemom pridelovanja lahko rešimo tudi ta problem.

🌱 Visoka greda ali gomila sta predvsem rešitev za vse, ki imajo majhen košček zemlje, na katerem preprosto ni prostora za klasičen zelenjavni vrt. Visoke grede lahko postavimo na zemljiščih, kjer pridelava v zemlji zaradi uničene, degradirane, mokre zemlje ni mogoča. Prav tako jo lahko postavimo tudi na balkonih in terasah.

🌱 Z visoko gomilo lahko povečamo površino, na kateri pridelujemo vrtnine. Na isti ploščini z dvignjeno, ovalno obliko gomile površino pridelave povečamo za skoraj dvakrat.

🌱 Visoke gomile in grede pridejo najbolj do izraza v hladnejših, vlažnejših poletjih, saj omogočajo odtekanje odvečne vode stran od korenin gojenih rastlin.

🌱 Razpadajoča organska masa pod površino grede oz. gomile tudi greje, zato lahko sadimo, sejemo zelo zgodaj in tudi jeseni pridelujemo vrtnine dalj časa – tako pridelamo na enaki površini skoraj dvakrat več pridelka. Res pa je, da moramo setev in sajenje rastlin v ta namen zelo skrbno načrtovati. Na zelo majhnem prostoru lahko tako pridelamo kar nekaj zelenjave za sprotno porabo v kuhinji. Težko boste pridelali tudi ozimnico, a zelišča za zimske čaje in popestritev jedilnika je seveda možno pridelati tudi tako.

Greda ni velika, pa vendarle v njej lahko rastejo najljubša zelišča ali vrtnine.

- 🌱 Visoka greda je tudi rešitev za tiste, ki menite, da zelenjavni vrt preprosto ni lep. Visoko gredo lahko oblikujemo po svoje, zanjo izbiramo različne materiale, od naravnega kamna iz okolice, opeke do lesa, tako da videz prilagodimo preostalemu vrtu. Tudi v zelo majhnem atriju lahko s primerno obliko pridelamo nekaj zelenjave in zelišč ter imamo tudi okrasne rastline.
- 🌱 Na visokih gredah in gomilah je tudi bolj zračno. To pa pomeni, da se listi vrtnin sušijo hitreje, zato ostanejo vrtnine tudi dalj časa zdrave.
- 🌱 Visoka gomila in visoka greda sta tudi rešitev za mnoge, ki nimajo časa. Na njih je dela manj. Odpade planiranje sajenja in setev, saj kolobar tukaj ne igra prav pomembne vloge. Zelo

malo je potrebnega pletja, pa tudi rahljanja in okopavanja posevka. Večinoma delamo s sadikami, ki jih tisti, ki nimajo veliko časa na razpolago, lahko kupijo.

- 🌱 Visoke grede pa tudi visoke gomile so odlična rešitev tudi za tiste, ki jih zdravje ovira pri obdelavi vrta. Visoka greda je dvignjena od tal, zato lahko prav vse na njej delamo stoje, se ne sklanjamo. Zaradi prav posebnega načina, kako jo pripravimo, tudi najtežavnejše opravilo – prekopavanja oziroma 'štihanje' odpade. Torej si lahko z zelo malo pomoči svojih najbližjih tudi starejši ali bolni privoščijo vsaj nekaj sveže zelenjave in seveda tudi zelišč.

Delo na visoki gredi je preprostejše.

**Razlika med visoko gredo
in visoko gomilo**

Pridelovanje rastlin na visokih gomilah ima dolgoletno tradicijo v Aziji. Povečanje površin z gomilami ni nekaj novega. Ker pa se v zadnjih desetletjih veliko ukvarjamo tudi z estetiko, da je vse, kar počnemo v okolici svojih domovanj, tudi lepo videti, so visoke grede samo polepšanje visokih gomil. Te smo, tako kakor pri kompostiranju uokvirili, ogradili z materiali, ki celotno gredico polepšajo.

Pridelava na gomilah ima veliko daljšo tradicijo, kot mnogi vedo.

Visoka gomila

Ker je visoka gomila pravzaprav predhodnica in temelj visoke grede, si jo bomo ogledali najprej. Zanj se bomo odločili predvsem takrat, ko bomo želeli zelenjavo, jagode in zelišča pridelovati nekoliko drugače, predvsem pa ekološko. Če

želimo vrtnariti bolj zanimivo, vendar tudi intenzivno, pri tem pa upoštevati še varovanje narave, okolja in svoje zdravje, nimamo pa na razpolago dovolj velikega zelenjavnega vrta, je visoka gomila dobra rešitev. Na razpoložljivi površini oblikujemo visoke gomile in si tako povečamo pridelovalno površino, saj z gomilo skoraj dvakrat povečamo površino pridelovanja. Včasih je visoka gomila tudi rešitev za območja, kjer voda rada pogosto zastaja, ali na močvirnatih zemljiščih, ki so danes sicer osušena, kjer pa voda ob večjem deževju še vedno povzroča težave pri pridelovanju vrtnin in zelišč. Zanimive so tudi na močno nagnjenem terenu, kjer naredimo terase.

O skritih zakonih narave

Nekateri tudi menijo, da takšna gomila ni naravna, da z njo spet posegamo v naravno dogajanje na vrtu, da bi pridelali čim več. Morda je to res, vendar so se z vzgojo vrtnin na podobno oblikovanih gomilah ukvarjali že zelo stari narodi, kot so Kitajci. Vemo pa, da je ta narod poznal in upošteval številne, za nas še zdaj skrite zakone narave. Visoka gomila v bistvu ne deluje proti naravi, ampak samo izkorišča nekatere naravne zakone, da lahko pridelamo zdrav in dober pridelek tudi na manjših površinah.

Prednosti visoke gomile

- 🌱 Z visoko gomilo povečamo površino pridelovanja skoraj za dvakrat.
- 🌱 Zaradi organskih materialov, ki v gomili razpadajo, je zemlja toplejša zgodaj spomladi in ostaja topla dalj čas v jesen, sezona pridelovanja se tako podaljša za vsaj en mesec.
- 🌱 Zaradi velike količine organske mase je rastlinam na razpolago veliko hranil, zato so bujnejše, pridelki pa večji.
- 🌱 Gomile lahko oblikujemo na degradiranih, uničenih, za pridelovanje rastlin neprimernih tleh.
- 🌱 Prekopavanje (štihanje) zaradi posebnega načina pridelave ni potrebno, prav tako je malo pletja in rahljanja, okopavanja tal, saj pri pravilnem načinu pridelave plevelov ni veliko.
- 🌱 Ker moramo gomilo ponovno sestaviti po nekaj letih pridelovanja, običajno vrtnine na gomili pridelujemo v mešanih posevkih, kar je zelo priporočljivo in kolobarjenje ni potrebno.
- 🌱 Zaradi polkrožne oblike pri pridelovanju vrtnin na gomilah korenine niso tako zelo izpostavljene dejavnikom vremena, mrazu pozimi in vročini poleti, kot je to pri visokih gredah.

Na gomilah so mešani posevki veliko bolj priporočljivi, ne pozabimo na pisano cvetje.

Slabosti visoke gomile

☞ Največja slabost je ta, da se po približno petih letih sesuje sama vase. Vsa uporabljena organska masa se razgradi, zato je treba računati, da moramo gomilo sestaviti vsakih pet let na novo.

☞ Gomile se zaradi večje toplote in večje izpostavljenosti sončnemu obsevanju močnejše sušijo. Namakanje je nujno in obvezno.

☞ V gomilah seveda raje prezimijo tudi različni škodljivci, tako žuželke kakor glodavci. Na to je nujno treba računati že pri oblikovanju gomil.

☞ Ker je prostor na gomilah zelo dragocen, nanje veliko pogosteje ali skoraj izključno sadimo sadike kakor sejemo. Ker smo pri nas tradicionalno bolj navajeni setve kakor sajenja sadik, bo to na začetku koga motilo.

Naj nekaj slabosti, ki jih je v primerjavi s prednostmi veliko manj, ne odvrne od namere, da lahko zelenjavo pridelujemo na visokih gomilah. Če je zelenjavni vrt za naše želje in potrebe postal premajhen, so visoke gomile enostavna rešitev.

Visoke gomile se prej izsušijo kakor zemlja na vrtu, namakanje je obvezno.

